

כעבר רחוק שהשאייר אחריו השפעות ומיש-קעים שאינם חיוביים בלבד.

הספר שם לו למטרה להציג את האידיאור-לוגיה ולא את המדיניות. אך ברור שהאידיאולוגיה לא צמחה בחלל ריק במשטר שאחת מתכונותיו האפייניות היתה הפראגמאטיות שלו, הסתגלותו למציאות המשתנה, ודבר זה השתקף, כמובן, גם בתחום האידיאולוגי. גם אם הסיסמות נשארו כשהיו, השתנו תכנון ומובנו. והשתנו גם הסיסמות עצמן. כך, למשל, הביאו הכשלונות במדיניות הבינו-ערבית למעבר מסיסמת "אחדות השורה" אל "אחדות המטרה". בטיפולו בנושא הישראלי, לו הקדיש נאצר תשומת-לב מיוחדת, כמובן, הצליח עוד פחות—בין במלחמה, בין בשלום ובין במדיניות של לא-שלום ולא-מלחמה. ערב מותו עוד הספיק להביא להפסקת-אש, אך הפתרון היה ונשאר רחוק—ולא מעט, באשמתו.

המחבר מציג לפנינו שורה של שאלות, שהוא מנסה גם להשיב עליהן: באיזו מידה היתה האידיאולוגיה הנאצרית "מוצדקת"? כלום התאימה למציאות של מצרים? האם היתה לה מטרה ברורה, או שמא היתה רק צירוף של רעיונות בלתי-מגובשים שהיו קשורים באישיות מסוימת, שהיתה להם חשיבות כל עוד היתה אישיות זו בשלטון ועלמנו והלכו עם מותו של האיש והתרחקות יורשיו ממה שאפשר לכנות כ"מורשתו".

הישגו הגדול ביותר של המשטר הנאצרי היה אולי בתחום הלא-ראצינולי: בהיותו סמל להתחדשות ותחייה בעולם הערבי, בהע-נקת הכרה של חשיבות לעולם זה—משהו שאפשר להזדהות אתו ולהתגאות בו.

המחבר ביקש להציג רעיונות והשקפות ולא מעשים, ואף לא לבדוק באיזו מידה באו רעיונות אלה לכלל ביצוע והאם תאמו הרע-יונות את המעשים או לא. לכן התרכז בעיקר בדיון במקורות כתובים: ספרים, כתבי-עת ועיתונים, ופחות מכך—בשידורי ראדיו וטל-ביזיה. הוא עסק בדיבורים ובוויכוחים ולא במעשים, אף שלא קל היה להפריד ביניהם.

40% מאוכלוסי סוריה עד היום הזה), כשהוא מעיר כדברים הבאים על מאורע שבעקיפים היה הרה-גורל גם לגבי עתידו של העימות הסורי-הישראלי:

דיכוי ההתקוממות הדרוויית ב-1954 היווה נקודת-מפנה ביחסי-הכוחות בין הממשלה המרכזית ובין העדות ההטרודוכסיות ההר-ריות. ממשלת דמשק השיגה לראשונה עדי-פות צבאית מוכרעת על הכוחות הצנטרי-סוגליים, בעזרת נשק משוכלל יותר וצבא גדול ומאומן; הבדלנות והאוטונומיה הפו-ליטית של אלמנטים אלה באו אל קצו. מ. ח.

NASSERIST IDEOLOGY

נסים רג'ואן מופר לקוראי "קשת", בה פירסם—בתוך שאר מאמרים—את מחקריו, שהופיעו לאחר-מכן בספר שלפנינו, על האס-פקטים המדיניים, החברתיים והתרבותיים של האידיאולוגיה שניסה המשטר המצרי של שנות ה-60 לגבש ולהתאים לתנאי החברה המצרית. אידיאולוגיה זו באה במיוחד לידי ביטוי ב"אמנה לפעולה חברתית" ממאי 1962, שנוסחה הארוך והמלא מובא כנספח לספר ואשר שימשה מאז נושא לוויכוחים בעד ונגד המשטר הנאצרי, שאותם ספר זה מנתח.

המחבר מנסה לסכם את הרקע האידיאולוגי של משטר זה, ובפרק הסיכום, שנכתב לאחר מותו של נאצר, אותם נסיונות-סרק של חסידי נאצר להמשיך ב"נאצריזם ללא נאצר", ואת ה"דה-נאצריזציה" שחלה במצרים מאז. הספר נכתב בעיקר בשנים 1968—1969, כשבעק-בות כשלונותיו בהתערבות במלחמת-האו-רחים בתימן, מלחמת-1967 ובתחומים אחרים החל הנאצריזם לשקול מחדש את עמדותיו ולהעריך מחדש, אף כי בסיסמותיו ובהכ-רוותיו נשאר נאמן לאידיאולוגיה שהתחייב לה קודם-לכן. מאז גברה ההתרחקות מן הנאצריזם, עד שכיום הוא נראה כמצרים

*) Nissim Rejwan, *Nasserist Ideology, Its Exponents and Critics*, Israel Universities Press, Jerusalem (1974); 271 pp.